

KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM. VIZUÁLNÍ MOTORICKÉ KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY. ZNAKOVÝ JAZYK.

Komunikace

komunikační schopnost

- užívat jazyk jako systém znaků a symbolů ve všech jeho formách

komunikační proces

- sdělování a výměna informací

význam mezilidské komunikace

- dorozumění
- vybízení k určité činnosti
- kontrolní funkce
- budování citů a emocí
- budování sociálních vztahů

verbální a neverbální komunikace

KOMUNIKAČNÍ FORMY U SP

- mluvená hlásková řeč
- psaná forma řeči
- daktylotika (prstová abeceda)
- daktylografie (vpisování do dlaně)
- pomocné artikulační znaky (PAZ)
- znakový jazyk
- znakový jazyk
- mimika
- gestikulace
- dramatizace
- pantomima

vizuálně-motorické komunikační systémy

- daktylotika
- PAZ
- znakový jazyk
- znakový jazyk
- taktilní forma znakového jazyka
- daktylografie
- Gestuno
- Mezinárodní znakový systém

PRSTOVÉ ABECEDY

- verbální komunikační systém vycházející z ČJ
- vizuálně-motorická komunikační forma
 - využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů a dlaně jedné nebo obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen abecedy

druhy daktylu:

- jednoruční (USA, Španělsko, Francie, ČR)
- dvouruční (UK, Austrálie, Itálie, ČR)
- smíšené

- dlaňový daktyl hluchoslepých (taktilní forma)

charakteristika

- produkce lineární
- pro použití nutná znalost písemné formy mluveného jazyka
- 27 znaků pro hlásky + znaky pro háčky a čárky
- integrální součástí ČZJ a totální komunikace

VYUŽITÍ PRSTOVÉ ABECEDY

- podpůrný prostředek
- přenos vlastních jmen a odborného názvosloví z ČJ do ZJ
 - jména institucí, politiků
 - specializované obory
- specifikum produkce více písmen najednou
 - WC, komunikace, jogurt, Octavia

výhody

- podporuje zapamatování slova (analýza a syntéza)
- jednodušší získávání slovní zásoby
- podpora odezírání
- rychlejší než písmo

nevýhody

- nutná znalost jazyka v psané podobě
- pomalejší než mluvená řeč
- ovlivněno úrovní motoriky

POMOCNÉ ARTIKULAČNÍ ZNAKY

- gestické pomůcky k podpoře vnímání a produkce hlásek
- používány při tvoření, fixaci a automatizaci správné artikulace u SP
 - poloha mluvidel
 - rezonance mluvidel
 - charakter výdechového proudu

ZNAKOVÝ JAZYK

- ▶ samostatný živý jazyk se všemi znaky přirozeného jazyka
- plnohodnotný komunikační systém s vlastní gramatikou

manuální nosiče (foneticko-fonologická stavba)

- tvar ruky
- pozice ruky
- pohyb ruky

nemanuální nosiče

- mimika
- gesta
- pohyb hlavy
- způsob ukazování

specifické rysy ZJ

- verbální složka
- neverbální složka

ZÁKLADNÍ VLASTNOSTI JAZYKA (výběr)

- přístupnost smyslům

- arbitrárnost
- konvenčnost
- odlišitelnost od jiných znaků v systému
- přenosnost v čase a prostoru
- kulturní přenosnost
- prevarikace

HLAVNÍ ZNAKY PŘIROZENÉHO JAZYKA

systemovost

- hierarchičnost
 - systém obsahuje jednotky různé složitosti uspořádané tak, že jednotky nižšího řádu tvoří součást jednotky vyššího řádu
- anizotropie
 - nesourodost
- lineárnost
 - sekvenčnost: závazné pořadí prvků ve ZJ

znakovost

- znak zástupným symbolem pro něco jiného na základě společné zkušenosti účastníků komunikace

dvojí členění

- první členění: možnost rozlišit nejmenší jednotky ZJ nesoucí význam (znaky)
- druhé členění: možnost rozložit morfémy na jednotky nižšího řádu (komponenty znaku), které význam nenesou, ale jsou schopny ho rozlišit

produktivnost

- schopnost z omezeného souboru prostředků za pomoci omezeného počtu pravidel a jejich kombinování vytvářet nekonečné množství spojení

svébytnost

- schopnost jazyka oddělit se od aktuální přítomnosti a skutečnosti

historický rozměr

- ontogenetický vývoj, fylogenetický vývoj

Dělení znaků

ikony

- transparentní
- transmucidentní

indexy

- nosič objektem ovlivněn, vzájemný vztah věcné souvislosti

symboly

- arbitrární (libovolný, nahodilý) vztah mezi nosičem a znakem
- označení vlastností, dějů

Specifické znaky

- specifika interkulturní X intrakulturní komunikace
- zvláštní skupina znaků nesoucí / vyjadřující
 - určitou emoci (+ / -)
 - různé stavy lidské psychiky
 - osobní postoj mluvčího k osobě či události a jejich hodnocení

Psycholingvistické a sociolingvistické aspekty komunikace osob se SP

Psycholingvistika

- ▶ obor zkoumající vzájemné vztahy mezi osvojováním jazyka a psychickými procesy
- syntéza lingvistiky a psychologie zkoumající otázky rozumění řeči, poruch rozvoje řeči u dětí

sociolingvistické faktory

- bilingvismus
 - diglosie
 - interference
- stupeň dosaženého vzdělání
- faktor věku
- faktor pohlaví
- SOCIOLINGVISTIKA O JAZYKOVÉM PLÁNOVÁNÍ A POLITICE
- POSTOJE K JAZYKU

Odlišnost ZJ od mluveného jazyka

- mluvené jazyky lineární
- znakové jazyky lineární a simultánní

inkorporace

- způsobu
- předmětu do slovesa
- časových údajů
- počtu
- osobních zájmen
- simultánní artikulace záporu
- tvořena manuálními i nemanuálními faktory

jmenné znaky

- podle vnější podobnosti
- podle povahy
- podle znaku ve jméně
- podle dohody

ZNAKOVANÁ ČEŠTINA

- ▶ uměle vytvořený soubor znaků
- není samostatným, přirozeným jazykem
- využívá gramatické prostředky ZJ a ČJ

MEZINÁRODNÍ ZNAKOVÝ JAZYK?

Gestuno

- ▶ uměle vytvořený systém, původně určený pro tlumočení na mezinárodních akcích neslyšících

Mezinárodní znakový systém

- ▶ forma komunikace vznikající při vzájemném kontaktu uživatelů různých znakových jazyků

Medicínské a kulturní pojetí hluchoty

medicínský pohled

- hluchota = postižení, které je nutno napravit

kulturní hledisko

- komunita neslyšících a nedoslýchavých = jazyková a kulturní menšina

Postavení ZJ ve společenství neslyšících

- intrakulturní komunikace, interkulturní komunikace
- přirozeným rysem každého jazyka rozrůzněnost, variantnost ve všech rovinách jazykové stavby
- povaha variant určena jazykovými, sociálními i psychickými faktory

LITERATURA:

KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002.

LUCAS, Ceil. *Sociolinguistics of Sign Languages*. Port Chester : Cambridge University Press, 2001. 277 s. ISBN 9780521791373 [online]. [cit. 2011-11-06]. Dostupné z WWW:<<http://site.ebrary.com/lib/masaryk/docDetail.action?docID=10021916&p00=sociolinguistics+deaf>>.

MACUROVÁ, Alena. *Poznáváme český znakový jazyk II*. [online]. [cit. 2011-11-07]. Dostupné z WWW:<<http://ruce.cz/clanky/19-poznavame-cesky-znakovy-jazyk-ii>>.

MACUROVÁ, Alena. *Předpoklady čtení* [online]. [cit. 2011-11-07]. Dostupné z WWW:<<http://ruce.cz/clanky/22-predpoklady-cteni>>.

SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, Petra. - OKROUHLÍKOVÁ, Lenka. *Rysy přirozených jazyků : český znakový jazyk jako přirozený jazyk ; Lexikografie : slovníky českého znakového jazyka*. 2., opr. vyd. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008 215 s ISBN 9788087153918.